

לבטי ייצוא

מרדכי מלען, ה.מ.ב.

גוש מדינות, כדי להגביל את ההתחרות מצד גורמים חיצוניים) – או של לחצי החרם הערבי על חברות הלוגה שלא לקנות מישראל, וכדומה. כדי לסבר את האוזן, הרי לפניכם כמה תיאורים של מה שקורה בשטח.

ייצוא בקר חי מישראל

ינואר 1986 = 100 עגלות הרות ו-4 עגלים לרביה – לתורכיה.

ינואר 1987 = 93 עגלות הרות לתאילנד.

אפריל 1988 = 207 עגלות בנות 4–6 חודשים לבולגריה.

אוקטובר 1989 = 235 עגלות בנות 4–6 חודשים להונגריה.

דצמבר 1989 = 290 עגלות בנות 4–6 חודשים להונגריה.

זכור, עד לפני כשנתיים היו **מחירי הבשר גבוהים** מאד, החל ממחיר העגל הצעיר (עד כדי 750 ש"ח = \$ 500) וגמר בבשר פרות ומבכירות. גם זכור לנו, שבתנאים הללו לא יכולנו להציע בקר במחיר מתחרה בארצות חו"ל, מה גם שבאותה תקופה סיבסדו ארה"ב, קנדה וארצות אירופה את בקרם לייצוא, אם באופן ישיר ואם באמצעים עקיפים. דוקא היה ביקוש לבקר מישראל בגלל המוניטין שלו כבעל פוטנציאל ייצור מעולה. ניסינו לשכנע את לקוחותינו בכך, שאנו מציעים ומוכרים להם לא רק בקר מעולה, אלא גם שיטת ממשק והזנה העשויה לסייע בידם להפיק את מירב התועלת מן הבקר שלנו. לצורך זה שלחנו רפתנים מישראל לתקופות מסוימות בתור גיבוי להצעותינו, אך גם פעולה זו לא הגבירה את ההצלחה של מאמצינו לייצא בקר, בכל אופן לא בשנים האחרונות.

גורם מגביל נוסף ובעל חשיבות מכרעת בייצוא בקר וחומר מן החי בישראל הם **התנאים הוטריוניים** של הארצות ביבשות השונות. אם נרצה ואם נמאן, ארצנו מקוטלגת כארץ אקזוטית, הרוכבת על הגשר היבשתי בין אסיה לאפריקה, עם כל המשתמע מכך מבחינת

מן המפורסמות הוא, שהייצוא הוא חמצן מערכות הייצור, במיוחד במדינה קטנה כמו ישראל, בה השוק המקומי מצומצם למדי. אם זה נכון לגבי כלל היצרנים בארץ, עבור החקלאות הישראלית על ענפיה הייצוא הוא בבחינת להיות או לחדול. בענף הבקר לחלב הבעיה חריפה במיוחד, לאור המכסות הנוקשות והפיקוח על המחירים. אמנם, אין לחשוב על קיום רפת החלב בארץ ללא מסגרת תכנונית מרחיקת-ראות, גם אם זו מחייבת הטלת מכסות ופיקוח על המחירים של תשומות ותנובות, אפילו תוך סיבסוד נייד.

מצד שני, השאיפה המתמדת לייעול הייצור ולהעלאת התפוקה בדרך-כלל מוכתרת בהצלחה, תרתי משמע, אשר מותירה עודפי ייצור מכל סוג אפשרי: חלב ומרכיביו, בשר ובעלי חיים, אפילו זבל. כידוע, מפאת הפער העצום בין ההוצאות לייצור חלב בישראל, ארץ מדברית-למחצה ונטולת שדות אחו ירוקים, לבין ההוצאות לייצור חלב באירופה המערבית, צפון-אמריקה וניר-זילנד, ארצות בהן המספוא מצוי בזול ובזופע, יחסית אלינו – איננו מסוגלים לייצא חלב או מוצריו במחירים המתחרים בשוק העולמי. אותו הדבר אמור לגבי ייצור בשר בקר, ואולי אף ביתר שאת. אז כל שנותר לנו להציע הוא בקר חי בעל מטען גנטי לפוטנציאל ייצור מעולה, תוצאת הצלחותינו בשטח הטיפוח והבירור הקפדני. מתוך אותה סיבה גם זרמת הפרים שלנו הוכיחה עצמה ברת תחרות בשוקי עולם; כנ"ל הסיכויים לייצוא עוברים.

אולם, גם כאן קיימות **מגבלות רבות ומגוונות**, מהן קצרות תוקף מבחינת הזמן והמרחב, ומהן מגבלות מוחלטות, סופיות. בתוך המכלול הזה עוד נוספים משחקי השוק, עליות וירידות בביקוש ותנודות חזקות במחירים בארצות היעד, שלא להזכיר כלל את המגבלות הנובעות מטעמים פוליטיים-כלכליים (כלומר, איפה שהפוליטיקה באה לשרת את כלכלת מדינה או

בדיקות אחרונות וזריקות אנטיביוטיקה בתחנת ההסגר בחיפה.

ביקורת אחרונה חייהו בתחנת ההסגר בחיפה, טרם העמסת הבקר.

להביא באניה מאוסטרליה או מניו־זילנד, אפילו שהבקר הרבה פחות טוב, אבל עדיין מספיק טוב וכדאי בגלל מחירו הנמוך וההובלה הזולה. ארצות צפון־אפריקה וערב, למעט מצרים, לא סוחרות עמנו. אז נשאר עוד כמה ארצות ביבשת השחורה, בעיקר במזרח אפריקה, עם אזורים מתאימים מחוץ לחגורת הזבוב המביא את מחלת השינה (tse-tse-belt) כגון זמביה, קניה ואתיופיה, שכבר קנו בעבר היותר רחוק. כאן הבעיה העיקרית מצטמצמת בהיעדר מקורות מימון האמינים עלינו. ביקוש דוקא יש מצדם, אך גם לארצות אלה ההובלה האווירית מייקרת מאוד. נותרה מצרים הקרובה אלינו ביותר וגם תורכיה. בשתי הארצות האלה כבר התנסו בבקר מישראל לשביעות רצון הלקוחות. אם כן, אפשר לייצא לשם בתנאי, שאין עיכובים הנובעים ממגבלות פוליטיות טהורות (מצרים) ושישנו המימון המתאים בידי הקונה.

הסיכון הבריאותי לבעלי־חיים. חרף העובדה, שהשירותים הווטרינריים של ממשלת ישראל הצליחו עד כה במידה רבה להגביל את תפוצת המחלות המידבקות של הבקר לאזורי גבול, או לעתים למוקדים מוגדרים היטב בתקופות קצרות – בעולם המערבי בקרנו "טרף" מבחינה וטרינרית. כל ארצות צפון ומרכז אמריקה חופשיות מפו"ט ולא ירשו ייבוא משום מקום בעולם; בדרום־אמריקה יש לא מעט התפרצויות של פו"ט, אבל לא מהסוגים הנפוצים באזורנו שנגדם אנו מחסנים; כנ"ל לגבי מערב־אירופה. בכלל, בצפון־אמריקה ובמערב־אירופה יש עודף עצום של חלב ובשר והם משתדלים לייצא את עודפי הבקר שלהם לאותם שווקים, בהם יש גם לנו עניין ואפשרות לפעול.

אם כן, נשארו ארצות המזרח הרחוק, אלא שהוצאות ההובלה במטוסים אליהן מכבידות ביותר על מחיר בקרנו במקומות היעד. יותר קל

עתה אנו מתחילים להתנסות בו. החל מהונגריה ובולגריה ועד ברה"מ עצמה, אלה ארצות עם קדרים מקצועיים על רמה גבוהה, לא פחות מאיתנו אני מעיז לומר, והם יודעים מה הם רוצים. לא רק זאת, אלא הם עומדים על כך, לבוא ולבחור כל בהמה באופן פרטני, תוך בחינה מדוקדקת של כרטיסי התנובה של הפרות-האמהות ומבחני הפרים-האבות. כבר ראינו ונוכחנו, שעגלה שאינה נראית במיטבה או שיש שיבוש כלשהו ברישום לגביה, עגלה כזאת נפסלת מיד ולא תיוצא. משק, אשר בו אין מקפידים על אחזקה נאותה של הגידול והבהמות מלוכלכות ואינן מפותחות דיין, למשק כזה אין סיכויים רבים למכור לייצוא. גם אין לזלזל בהסברת-פנים מצד הרפתן הישראלי ביחסו אל הצוות הזר.

נניח לרגע, שיש לקוח עם מקורות מימון, ושליחיו המקצועיים מצאו ובחרו את מספר הראשים הדרוש להם, ושכל הרישומים של ספר העדר וביקורת החלב היו ללא דופי ובלי

לאחרונה ולגבי תורכיה וארצות נוספות התעוררה בעיית ההתפרצות של קטרת העור במושב פדויים, אשר הודות לפעולה הנמרצת של השירותים הוטרינריים שלנו בוערה בו במקום ובינתיים הכל שקט אצלנו. אלא מאי, חשש מפני התפרצות אפשרית של קטרת העור בבקר אינו ממריץ דוקא את השלטונות הוטרינריים של הארצות השונות לאשר את הייבוא של בקר מישראל בתקופה זו. עובדה, מבולגריה הודיעו לנו על ביטול הקניה עם היוודע ענין קטרת העור במושב ג'דויים, וזה אחרי שהעגלות כבר סומנו ונפתח ניכת. אשראי כדרוש. רק כעבור חודש שוב התחדש המו"מ איתם.

נראה לי, שככל שממשיכות להתקיים **המגבלות הפוליטיות לייצוא בקרנו** אל עבר שכנינו המידיים וארצות הים התיכון, שהם כולם מהווים את השוק הטבעי לבקרנו, נותרו רק ארצות מזרח-אירופה המתעוררות לעשייה כלכלית רבתי. זהו שוק מיוחד במינו, כזה שרק

תחנת ההסגר בחיפה – חצרות הבקר.

התנובה הממוצעת של הבקר מגזע שחור-לבן – מבחר נתונים.

הארץ	השנה	פרות מס'	גיל ממוצע	ימי חליבה ק"ג	חלב ק"ג	שומן %	חלבון %	ש+ח ק"ג
הולנד*	1978	931,805	4.05	310	5356	4.10	3.38	400
	1988	942,308	4.02	310	6695	4.40	3.38	520
	1989	865,918	4.03	312	6978	4.39	3.40	544
הולנד*	1982	501,157	4.03	310	5688	4.19	3.39	431
	1988	761,258	4.00	310	6805	4.41	3.38	530
	1989	739,599	4.01	312	7043	4.40	3.41	550
אוסטריה	1987	12,788	4.07	—	5726	4.12	3.12	415
	1988	12,487	4.08	—	5784	4.12	3.10	410
דנמרק	1987 88	354,687	—	—	6939	4.03	3.25	506
מ' גרמניה	1978	412,454	5.08	—	5691	3.98	—	—
	1988	583,884	5.08	—	6626	4.16	3.31	495

* שנת הביקורת מסתיימת ב-30.6; מקור הנתונים בבטאון ה-NRS. הגיל ביום ההמלטה.

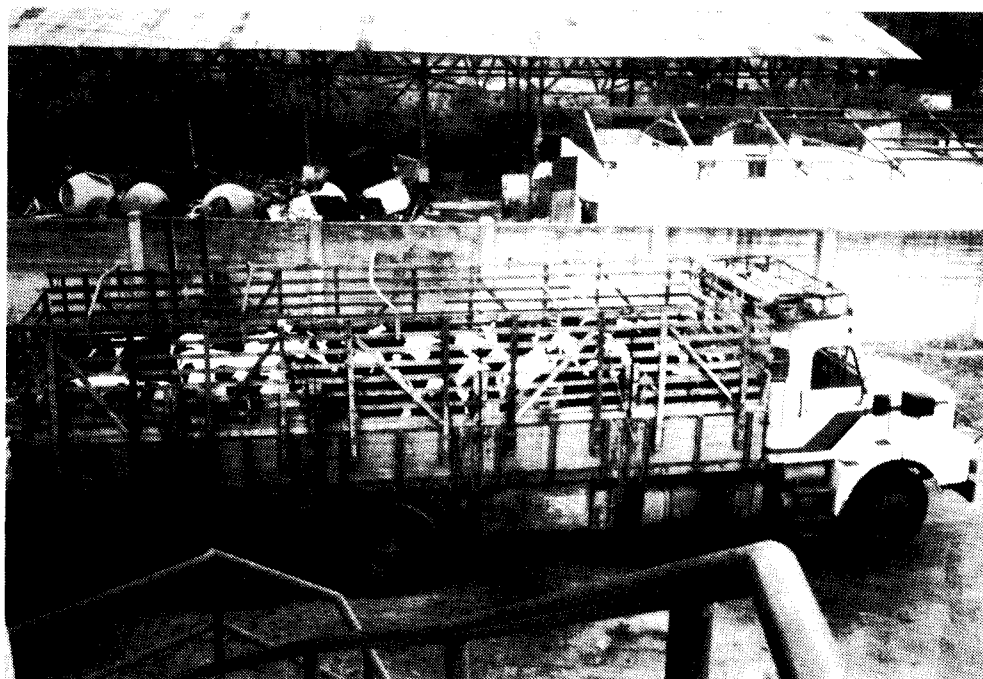
לגבי אוסטריה, דנמרק ומערב-גרמניה, מקור הנתונים בפרסומים רשמיים של גופים ממשלתיים.

התנובה הממוצעת בישראל

השנה	פרות מס'	גיל ממוצע	ימי חליבה	חלב ק"ג	שומן %	חלבון %	ש+ח ק"ג
1978/9	61,947	—	—	7855	3.27	—	—
1988	73,132	—	314	9061	3.10	3.03	556
1988	51,756	3.06	325	9322	3.11	3.03	573

שיבושים (הרי רק על בקר רשום בספר העדר מדברים כאן), והכל טוב ויפה ונקי – אז מתחילים בסדרת בדיקות וטרינריות על ידי שו"ט של ממשלת ישראל, בהתאם להנחיות והתקנות הוטרינריות מעבירים את העגלות לתחנת ההסגר, בחיפה או ברמלה, בה מבוצעות רב הבדיקות הסופיות. מאז ומתמיד נעזרה ה.מ.ב. בקבלן-מומחה לנושא זה, שלוקח על עצמו את איסוף הבקר מן המשקים והעברתו להסגר, עזרה בבדיקות וחיסונים כנדרש על ידי הרופאים, האבסת הבקר בעת הימצאו בהסגר, ניקוי החצרות ולבסוף, העמסתו והובלתו לנמל או לשדה התעופה. מי שלא ראה זאת במורעניו, לא מתאר לעצמו איזה עבודה ענקית מושקעת בבחירת הבהמות והכנתן למשלוח; למותר להוסיף שזה איננו מבצע התנדבותי.

אם עד כה ציינתי בעיקר קשיים ומגבלות לייצוא תוצרת משק החלב מישראל ובראשה בקר חי לרבייה, אל יפול רוחנו! כי טרם נאמרה המילה האחרונה. עדיין בכוחנו להפוך את הקערה על פיה, אך דרוש מאמץ מתוכנן היטב ומבוצע במשותף על ידי כל הגורמים במערכות המשרתות את הענף, כולל בעלי העדרים עצמם.

העגלות מוכנות לנסוע לנמל התעופה.

שנים שאנו קוראים בעיתונות המקצועית העולמית על התקשרויות למען פרויקטים חדשניים משותפים בין הגופים המייצאים בארצות המקור של הבקר לבין הלקוחות, פרטיים וציבוריים, בארצות היעד. הרי כמה דוגמאות בלבד, הרשימה ארוכה הרבה יותר:

- התאחדות הבקר ההולשטיין בארה"ב חתומה זה זנים אחדות על חוזה לשיתוף פעולה טכני ומקצועי עם גורמים ממשלתיים בהונגריה.
- גורמים שוודיים ואמריקאיים תכננו והקימו וניהלו פרויקטים של אלפי פרות והדריכו הצוותים המקומיים בסעודיה במשך כמה שנים; גרמנים ואמריקאים פועלים כמדריכים בנסיכויות המפרץ.

- מדריכים בגידול בקר מארה"ב, גרמניה המערבית והולנד פועלים ברחבי ברה"מ ומספרם גדל והולך. לאחרונה פתחה האגודה להזרעה באוסנבריק, גרמניה בגיוס מומחים דוברי רוסית בסיסית להדרכה בברה"מ; מדובר

אין לנוח על זרי הדפנה של הצלחותינו המרשימות בעבר. יש לבחון במידה מירבית של אובייקטיביות את מעמדנו ומעמד בקרנו בהשוואה למטפחים ובקרים בארצות המפותחות. קצרה כאן היריעה מלפרט, אך נדמה לי שלא אטעה אם אקבע, שכבר איבדנו הרבה ממעמד הבכורה שלנו בעולם מטפחי הבקר לחלב. הצלחות הטיפוחיות המרשימות ויוצאות הדופן של פעם אטיאט הופכות לנחלת הכלל ודבר שבשגרה. אפילו מעמדנו כחלוצים בשטח הממשק וההזנה הולך ומתמעט והפער האיכותי של פעם כבר אינו רחב כליכך.

לא היה בידי לחקור, אם בארצות אחרות למדו מאיתנו את הפאטנט של **סיוע מקצועי וטכני** להקמתם של פרויקטים בבקר חלב וניהולם במשך תקופות ארוכות פחות או יותר – או אם הם פשוט הגיעו לאותה מסקנה, שייצוא מוצלח אינו מסתיים במכירה של בקר, זרמה ועוברים. העובדות מדברות בעד עצמן, זה מספר

על חוזים ל-6 חודשים.

כל הפעולות הנ"ל מתמסדות והולכות וביחד עם מתקפת פירסומת מתוחכמת, תמיכות גלויות וסמויות מצד ממשלות ומענקים בשירות ובחומר גנטי לכל מי שנמצא ראוי לשמש דגל לבקר מן המדינות המייצאות החשובות – כל הפעולות הללו קושרות את הארצות המייבאות לגורמים בארצות המייצאות. אין זאת שאלה של פילנתרופיה, אלא של עסקים. עסקים טובים, יש להניח. לא נראה לי, שאי-פעם נוכל גם אנחנו להעניק הטבות מפליגות ללקוחותינו כמו שעושים מתחרינו בשוק. גם לא מתקבל על הדעת, שנוכל לפתח מערכת פירסום, פירסומת

וקידום מכירות, שתכניס אותנו לאותה ליגה כמו הארצות הגדולות בבקר חלב. מספר הבהמות בישראל קטן מכדי לשאת בהוצאות הנלוות למסעי פירסומת, השתתפות בירידים ותערוכות, וכיוצא בזה. לנו נותרה רק דרך אחת, ידועה ובדוקה והיא, המשך העבודה הטיפוחית והפיתוח הטכני והמקצועי של עדרינו ומשקיניו, קודם כל לטובת עצמנו. ואם בד בבד או אף יותר מאוחר הצלחותינו תהיינה מרשימות ויוצאות דופן בהשוואה לארצות אחרות ושוב נזכה לפער איכותי גדל, או לפחות נדע לשמור עליו – אז גם מובטח לנו השוק לעודף הקטן של בקר חלב לרבייה הצפוי תמיד לעדר הישראלי.

מקטעי חלבון בחלב

סקירה מעיתונות חו"ל

במרוצת השנה החולפת התפרסמו בעיתונות המקצועית הלוועזית מספר גדל והולך של מאמרים העוסקים בחלבון החלב על מקטעיו ואיפיון המקטעים מבחינת ישימותם בתעשיית מוצרי החלב, לרבות גבינות. כמו כן, ביותר ויותר מאמרים מתייחסים לגורמים התורשתיים עליהם מושגת פוטנציאל הייצור של החלבון למקטעיו, לפי גזעים ומוצאם ולפי פרים וצאצאיהם. מסתבר, שבהקשר לאמור עד כאן ישנם הבדלים משמעותיים בין גזעים, ארצות מוצא ואף בין פרטים בתוך אותו גזע ובאותה ארץ.

מפאת העניין המעשי הרב הנודע לנושא חלבון החלב מבחינה כלכלית, תעשייתית, ממשקית וטיפוחית, נביא כאן תמצית הדברים בנדון כפי שהתפרסמו בחוברות שונות בשפות איטלקית, גרמנית וצרפתית. להווה ידוע, ארצות אירופה הוותיקות בייצור גבינות משובחות, הן גם המתקדמות בחקר הנושא ובהצעת פתרונות מעשיים השואפים להגדלת התפוקה מסוגים שונים של חלב גולמי, מחד – ולשינוי המטען התורשתי בכיוון הגדלת חלקם של אותם מקטעים חלבוניים, שיש להם השפעה ישירה ועקיפה על תכולת החלבון של החלב והרכבו, מאידך (מ.מ.).

בשלשה גורמים האחראיים להקרשה מיטבית: זמן ההקרשה, זמן ההתקשות (hardening) ויציבות הגבן (stability, consistency).

התפתחותם הרצויה של שלושת התהליכים או הימשכותם מעבר לרצוי תלויים במידה רבה ביותר בהימצאותם של מקטעי הקזאין ביחסים שונים בינם לבין עצמם.

ראשית כל, עלינו להבין את התכונות המסויימות, אשר להן השפעה מכרעת על התאמת החלב לייצור גבינות (קשות): תכונות הקרשה (coagulation); תכולת השומן והקזאין של החלב הגלמי (תכולה יותר גבוהה ככל האפשר עדיפה); יחס קזאין: כלל תכולת החלבון (יחס גבוה יותר רצוי יותר). חשיבות מיוחדת נודעת לתכונות ההקרשה, בהן אפשר להבחין